

УДК 378.016:3(07)

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ТЕХНІЧНИХ ВИШАХ

*к. і. н., доц. Лисенко Г. І., асистент Омелян-Скирта Н. Г.,
ст. викл. Волкова С. П.*

*ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та
архітектури», м. Дніпропетровськ*

Постановка проблеми. Останнім часом багато уваги приділяється інноваційним технологіям у навчанні студентської молоді, які повинні краще, ніж традиційні методики, сприяти підготовці висококваліфікованих і конкурентноспроможних фахівців для потреб держави. В умовах теперішнього інформаційного суспільства вища освіта, відповідальна за формування молодієї генерації, має відповідати на виклики сьогодення й саме застосування інноваційних інформаційних технологій є необхідною складовою повноцінної сучасної підготовки студентів.

Аналіз попередніх досліджень. В умовах інформатизації освіти актуальними стають дослідження теоретико-методологічних, методичних і практичних засад використання інформаційних технологій в закладах освіти усіх рівнів. Так, Л. Білоусова, В. Кордон, М. Щербина, О. Носов досліджували можливості і перспективи запровадження інформаційних технологій навчання у ВНЗ України та за кордоном. Теорію і методику комп'ютерного тестування успішності студентів розробили Т. Солodka, І. Синельник, І. Булах. Дидактичним можливостям окремих інформаційних технологій присвячені дослідження В. Заболотного (розглянув електронний підручник), А. Коломієць (комп'ютерні презентації), М. Купріянова (Інтернет), Є. Петрусенко (прикладні програми) тощо. Окремі дослідники розглядають аспекти застосування інформаційних технологій при викладанні суспільних дисциплін (Т. Горохівська, Р. Гладішевський, Л. Ковальчук та ін.). Отже, незважаючи на велику увагу, яку приділяють науковці проблемі інформаційних технологій в сфері освіти, доцільним буде детальніше розглянути проблеми запровадження інформаційних технологій у процес викладання гуманітарних дисциплін у технічних закладах вищої освіти.

Зв'язок роботи із науковими і практичними завданнями визначається цілями і завданнями, які стоять перед викладачами гуманітарних кафедр щодо викладання навчальних дисциплін на сучасному рівні.

Мета статті – проаналізувати роль інформаційних технологій при викладанні гуманітарних дисциплін у технічних вишах.

Головні завдання дослідження:

- визначити місце інформаційних технологій у структурі педагогіки вищої школи;
- довести нагальну необхідність використання інформаційних технологій у педагогічному процесі сучасного ВНЗ;
- проаналізувати можливості кафедри українознавства щодо застосування інформаційних технологій при викладанні блоку гуманітарних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Педагогіка вищої школи як наука, що займається проблемами навчання, виховання та розвитку студентської молоді, одним із завдань визначає впровадження в систему вищої освіти нових педагогічних технологій освіти, навчання, професійної підготовки, виховання тощо. Важливою галуззю педагогіки вищої школи, яка досліджує проблеми змісту, методів, форм і технологій професійної підготовки майбутнього фахівця, виступає дидактика вищої школи. Саме за допомогою дидактики можна зрозуміти сутність інформаційних технологій навчання та визначити важливість їх застосування в сучасних вишах.

Термін *«технологія»* (від грец. «*techne*» – мистецтво, майстерність, вміння, і «*logos*» – вчення, наука) спочатку використовувався в системі технічних знань для позначення наукової дисципліни, яка визначала сукупність даних про засоби обробки сировини, напівфабрикатів і виготовлення виробів. Пізніше цей термін отримав широке розповсюдження в інших сферах: політиці, економіці, а також і в освіті. Будь-яка технологія спрямовується на радикальне вдосконалення діяльності людини, підвищення її результативності.

Технології у галузі освіти відрізняються від промислових тим, що вихідним і кінцевим результатом виступає людина та рівень її розвитку. *Освітні технології* характеризують загальну стратегію розвитку освіти, а їх основне призначення – прогнозування розвитку освітніх систем. У структурному відношенні освітні технології містять 6 послідовних блоків-операцій (згідно з дослідженням Т.І. Туркот):

1. Маркетинг і прогноз суспільних та особистих потреб в отриманні професійних знань.

2. Діагностика об'єктів навчання і виховання.
3. Формування навчально-виховних цілей і завдань.
4. Визначення змісту і методів навчально-виховного процесу.
5. Перевірка ефективності отриманих результатів.
6. Корекція і упровадження освітніх технологій в реальну педагогічну практику [7].

Педагогічні технології призначені втілити на практиці теорію освітньої технології. Педагогічну технологію слід розглядати як теоретично обґрунтовану навчально-виховну систему соціалізації, особистісного та професійного розвитку і саморозвитку, яка, внаслідок упорядкованих професійних дій педагога при оптимальності ресурсів і зусиль усіх учасників освітнього процесу, гарантовано забезпечує ефективну реалізацію свідомо визначеної освітньої мети (за С.О. Сисоєвою) [6, 170]. Кожна педагогічна технологія має відповідати основним методологічним вимогам, а саме: концептуальності, системності, логічності, керованості, відтворюваності, єдності змістової та процесуальної частин, ефективності (за С.С. Вітвицькою) [1, 179].

Навчальна або дидактична технологія окреслює шляхи засвоєння конкретного навчального матеріалу в межах конкретної навчальної дисципліни, теми, проблеми. Дидактична технологія потребує чіткого визначення цілей навчання, спеціального структурування навчального змісту, адекватних йому форм і методів навчання. Реалізуються дидактичні технології засобами педагогічної техніки, яку слід розглядати як комплекс знань, умінь і навичок, необхідних педагогу для чіткої й ефективної організації навчальних занять, ефективного застосування на практиці методів педагогічної взаємодії в системі "Викладач/Вчитель – Студент /Учень" [7].

Особливістю сучасної системи вищої освіти в Україні є співіснування традиційних та інноваційних технологій навчання з переважанням перших, що в повній мірі не забезпечує сучасних вимог до випускників ВНЗ. У стосунках між викладачем і студентом повинен відбутися корінний перелом: замість передачі знань від першого другому повинна розвиватися активна співпраця, у результаті якої студент здобуває знання, формує уміння і навички, а викладач оволодіває майстерністю. Спільним об'єктом діяльності викладача та студента виступає фах, на оволодіння яким спрямована співпраця [2, 190]. За новою парадигмою вищої освіти, що сформувалася в світі останнім часом, на студентів перекладається відповідальність за їхнє навчання, викладачі створюють активне навчальне середовище, формують потяг і творче ставлення до навчання. Саме інноваційні

технології покликані змінити традиційний розподіл ролей у педагогічному процесі, залучивши студентів до активного спілкування з викладачем і використанням знань, отриманих у процесі самостійної роботи з різними джерелами інформації, і, таким чином, перетворивши його на важливий освітній суб'єкт. Спрямованість на суб'єкт - суб'єктну взаємодію спричиняє організацію навчально-виховного процесу через гармонійне поєднання традиційних та інноваційних форм.

Класифікацію сучасних технологій навчання у ВНЗ подано на рис. 1:

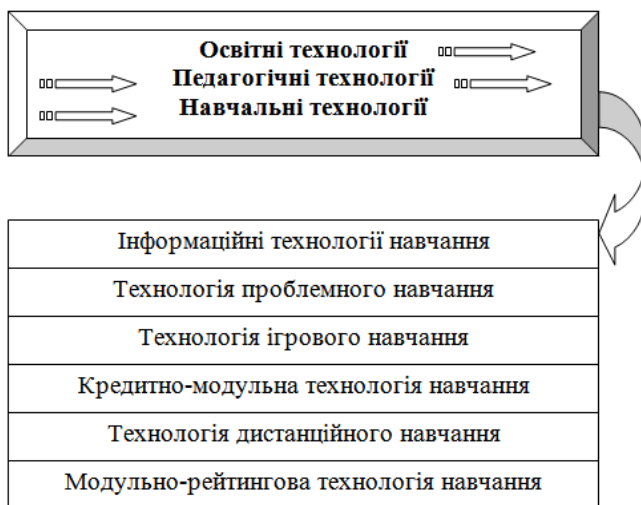

Рис. 1. Класифікація сучасних технологій навчання у ВНЗ

Як бачимо, на першому місці серед сучасних технологій навчання знаходяться інформаційні технології, і це не випадково, оскільки в умовах інформаційного суспільства досягти відповідності освіти суспільним вимогам можна лише через її реформування шляхом інформатизації. Інформатизація вищої школи взагалі та інформатизація навчального процесу зокрема сприяє удосконаленню інформаційної культури студентів, а в подальшому – фахівців, здатних професійно діяти в умовах суцільної інформатизації. Досягти цього можна за умови активного впровадження інформаційних технологій у вищій школі. Щодо визначення поняття «інформаційні технології»

навчання», то дослідники схилиються до різних думок: одні дослідники під інформаційними технологіями розуміють способи та засоби збирання, опрацювання та передавання інформації для одержання нових відомостей, інші – сукупність знань про методи і засоби роботи з інформаційними ресурсами [3, 44]. Зрозуміло, що в першу чергу інформаційні технології були впроваджені у процес викладання технічних дисциплін через специфіку цих курсів. Але гуманітарні дисципліни, незважаючи на достатню результативність їх традиційного викладання, отримують нове звучання за умови раціонального застосування інформаційних технологій навчання.

Обговорення результатів. Комп'ютери стрімко ввійшли в життя, а отже, й у процес навчання. Використання інформаційних технологій створило реальну конкуренцію, так як новітні засоби та методики потіснили традиційні. Такі зміни змусили викладачів по-новому вирішувати проблеми, про існування яких ще « вчора » жоден викладач-гуманітарій навіть не підозрював.

Не дивно, що не всі викладачі виявилися готовими до широкого впровадження інформаційних технологій у таку нетрадиційну сферу, як сфера гуманітарних дисциплін. Позитивні показники при застосуванні традиційних методів, як правило, залежали від особистісних якостей викладача, але наразі для розвитку зацікавленості предметом, матеріалом цього недостатньо. Час вимагає нових технічних умов навчання. За умов Болонського процесу змінюється також і парадигма навчального процесу, бо студент повинен уміти (навчитися) самостійно здобувати знання, а сучасного викладача важко уявити без новітніх технічних засобів та інформаційних технологій.

Вивчення будь-якої дисципліни ґрунтується на відповідній методиці навчання, адже методика – це технологія процесу навчання.

Із досвіду організації навчального процесу на гуманітарній кафедрі, можна зазначити, що широке використання технічних засобів при викладанні дисциплін сильно впливає на якість навчання. Як от, набагато краще сприймається лекційний матеріал, що подається у вигляді презентації. Як результат – кращі якісні показники спостерігаємо під час виконання тематичних контролюючих тестів. Це доводить, що необхідно використовувати всі можливі на сьогодні технічні засоби, бо це допомагає розвивати всі види пам'яті.

Ще до появи мультимедійних технологій експерти з маркетингу довели, що метод засвоєння матеріалу безпосередньо пов'язаний зі здатністю відтворювати набуті знання через певний часовий проміжок:

звуковий матеріал – рівень відтворюваності 1/4 інформації; зоровий – 1/3; комбінований – 1/2.

За умови подачі лекційного матеріалу у вигляді презентації, значно підвищується відсоток позитивних балів на модульних контрольних роботах. Це свідчить про те, що необхідно розвивати всі види пам'яті.

Наприклад, при викладанні курсу «Інтелектуальна власність» використовується презентаційний матеріал у вигляді схем, таблиць та тексту.

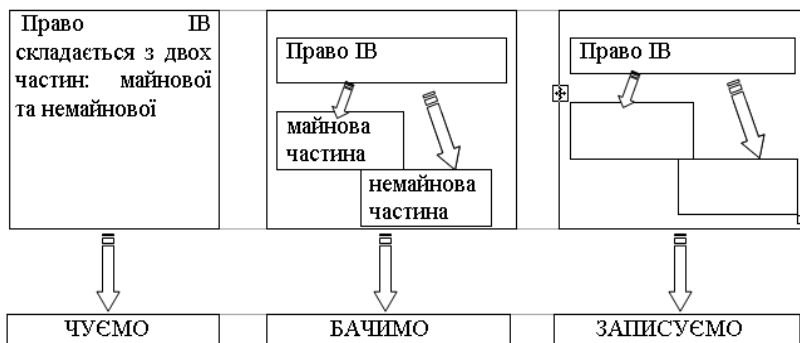

Рис. 2. Тема 1. Предмет та сутність курсу «Інтелектуальна власність»

Такий матеріал у вигляді таблиць та схем, який використовується під час лекції, може бути опорним конспектом при підготовці, наприклад, до контрольної роботи чи іспиту.

Та необхідно зазначити, що проведення таких занять потребує відповідної та копіткої підготовки. Насамперед, це вміння користуватися відповідними програмами, адже текстовий матеріал потрібно завчасно опрацювати, подаючи його, як варіант, у вигляді таблиць, схем, рисунків. Також необхідно мати технічні засоби безпосередньо в аудиторії: екран, проектор, ноутбук, електронну указку. Завчасно потрібно зробити роздруківку для фіксації матеріалу.

На особливу увагу заслуговує можливість залучення студента до колективної роботи над проектом, так як студент може позбутися такого психологічного бар'єру як страх. Звичайні семінарські (Історія української культури, Історія України) та практичні заняття не дозволяють багатьом студентам показати свої реальні знання.

Презентуючи свою тему, студент максимально розкривається, адже в нього є необхідні інструменти: слайди, заготовлений текст, врешті-решт, є підгрупа, яка активно з ним співпрацює. Готуючи проектні теми студент якнайширше використовує всі можливості, а в першу чергу – Інтернет-ресурси. Досвід свідчить, що класифікація та систематизація здобутого самостійно матеріалу для проекту максимально засвоюється студентом (найкраще висвітлюється під час модульних контрольних робіт та співбесід), бо він не просто спостерігач, а й учасник та герой процесу. Застосування новітніх технологій є засобом підвищення мотивації та бажання вивчати гуманітарні дисципліни [5].

Наступним кроком на шляху інформатизації процесу викладання гуманітарних дисциплін стане використання електронних посібників, що, по-перше, дозволить раціонально організувати дистанційне навчання, а, по-друге, сприятиме розвитку пізнавальної активності студента.

Висновки. Як свідчить досвід кафедри українознавства, застосування інформаційних технологій при викладанні гуманітарних дисциплін значно активізує самостійну діяльність студентів, сприяє кращому розумовому розвитку, мотивує до власних творчих відкриттів і, відповідно, поліпшує результативну складову процесу навчання.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – К.: Центр навч. літ., 2006. – 384 с.
2. Волович В. Болонський процес і нова парадигма освіти в Україні / В. Волович // Соціологія: теорія, методи, маркетинг: щокв. наук.-теорет. часопис / НАН України, Ін-т соціології. – 2004. – № 4. – С. 189 – 199.
3. Гладішевський Р. Формування готовності майбутнього педагога до застосування інформаційних технологій навчання у вищій школі / Р. Гладішевський, Л. Ковальчук, Ю. Луцишин, О. Сеньковський // Вісник Львів. ун-ту. Серія педаг. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 3. – С. 40 – 52.
4. Колгатіна Л. С. Управління самостійною роботою студентів в умовах нових інформаційних технологій / Л. С. Колгатіна // Педагогіка та психологія: зб. наук. пр. – Харків: ХДПУ, 2001. – Вип. 19. – Ч. 2. – С. 132 – 135.

5. Морська Л. Сучасний стан використання нових (мультимедійних) інформаційних технологій у навчанні іноземним мовам у вищих навчальних закладах / Л. Морська // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – 2002. – № 10. – С. 92 – 94.
6. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: Підручник / С. О. Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.
7. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи / Т. І. Туркот [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/16470413/pedagogika/osnovi_didaktiki_vischoyi_shkoli.